

AXBOROTLASHGAN JAMIYAT SHAROITIDA AXLOQIY QADRIYATLARNING TRANSFORMATSIYASI

*Turapov Voxid Mamadiyorovich, Samarqand pedagogik mahorat
markazi katta o'qituvchisi*

TRANSFORMATION OF MORAL VALUES IN THE CONDITIONS OF AN INFORMATION SOCIETY

*Turapov Voxid Mamadiyorovich, Senior teacher of the Samarkand
Center for Pedagogical Skills*

ТРАНСФОРМАЦИЯ ПРАВСТВЕННЫХ ЦЕННОСТЕЙ В УСЛОВИЯХ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА

*Турапов Вохид Мамадиёрович, старший преподаватель
Самаркандского центра педагогического мастерства*

<https://orcid.org/2400-0012-4422-093x>

e-mail:

tvoxidbek90@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqola axborotlashgan jamiyat sharoitida axloqiy qadriyatlarning o'zgarishini ilmiy-falsafiy tahlil qilishga bag'ishlangan. Unda axborot-kommunikatsion texnologiyalarning axloqiy qadriyatlarga ta'siri, milliy va global qadriyatlarning o'zaro munosabati, shuningdek, yangi axloqiy me'yorlarning shakllanish jarayoni ko'rib chiqilgan. O'zbekiston misolida axborot madaniyati va ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantirish istiqbollari tahlil qilinadi. Tadqiqotning dolzarbligi raqamli transformatsiya sharoitida axloqiy inqirozning oldini olish va ma'naviyatni mustahkamlash masalalarida namoyon bo'ladi.

Kalit so'zlar: axborotlashgan jamiyat, axloqiy qadriyatlar, axborot madaniyati, raqamli transformatsiya, ijtimoiy mas'uliyat, milliy qadriyatlar, globalizatsiya, ma'naviyat, texnologik inqiroz, axborot etikasi.

Abstract: This article is dedicated to the scientific and philosophical analysis of the transformation of moral values in the context of an information society. It examines the impact of information and communication technologies on ethical values, the interaction between national and global values, and the process of forming new ethical norms. Using Uzbekistan as a case study, the paper explores the prospects for developing information culture and social responsibility. The relevance of the research is reflected in the need to prevent an ethical crisis and strengthen spirituality amidst digital transformation.

Keywords: information society, moral values, information culture, digital transformation, social responsibility, national values, globalization, spirituality, technological crisis, information ethics.

Аннотация: Данная статья посвящена научно-философскому анализу изменений нравственных ценностей в условиях информационного общества. Рассмотрено влияние информационно-коммуникационных технологий на этические ценности, взаимодействие национальных и глобальных ценностей, а также процесс формирования новых нравственных норм. На примере Узбекистана проанализированы перспективы развития информационной культуры и социальной ответственности. Актуальность исследования проявляется в предотвращении этического кризиса и укреплении духовности в условиях цифровой трансформации.

Ключевые слова: информационное общество, нравственные ценности, информационная культура, цифровая трансформация, социальная ответственность, национальные ценности, глобализация, духовность, технологический кризис, информационная этика.

KIRISH. Axborotlashgan jamiyatning shakllanishi bugungi kundagi eng muhim ijtimoiy-falsafiy masalalardan biridir. Axborot texnologiyalari inson hayotining barcha sohasiga kirib kelar ekan, ular nafaqat iqtisodiy va madaniy, balki axloqiy qadriyatlarga ham ta'sir ko'rsatmoqda. Raqamli transformatsiya sharoitida milliy va global axloqiy qadriyatlar o'rtasidagi o'zaro munosabat yangi etik muammolarni yuzaga keltiradi. Ushbu maqola O'zbekistonda axborotlashgan jamiyatning axloqiy mezonlarini tahlil qilish orqali axborot etikasi va ma'naviyatning yangi qirralarini ko'rsatishga qaratilgan.

ADABIYOTLAR

Axborotlashgan jamiyat texnologiyalarning ijtimoiy hayotdagi ustuvorligini ifodalaydi va axborot asosida shakllangan yangi ijtimoiy munosabatlarni anglatadi. Bunda texnologiyalar nafaqat iqtisodiyot, balki ta'lim, madaniyat va siyosiy boshqaruv kabi sohalarda ham yetakchi o'rinni egallaydi. T.Parsons va D.Bell kabi tadqiqotchilar bu jarayonni iqtisodiy va texnologik rivojlanishning yangi bosqichi sifatida ko'rsatgan. Bellning postindustrializm nazariyasiga ko'ra, axborot boshqa iqtisodiy resurslardan ustun bo'lgan eng muhim resurs sifatida namoyon bo'ladi va ijtimoiy munosabatlarning asosi sifatida ko'riladi [1].

Postindustrializm nazariyasi doirasida Bell axborotning iqtisodiy o'sish, innovatsiyalar va bilimga asoslangan iqtisodiyotda muhim o'rin egallashini ta'kidlagan. Axborotlashgan jamiyatda xizmatlar sohasi va texnologik innovatsiyalar sanoat ishlab chiqarishidan ustunlikka erishadi. Axborotlashgan jamiyatning shakllanishi o'z navbatida axborot-kommunikatsion texnologiyalarning jamiyatning har bir sohasiga chuqur kirib borishini ta'minlaydi, bu esa insonlar o'rtasidagi muloqot, bilim almashuvi va axborot oqimlarining o'zgarishiga olib keladi.

Shu bilan birga, axborotlashgan jamiyatning rivojlanishi bilan birga yangi ijtimoiy muammolar ham paydo bo'ladi. Bu muammolarga raqamli tafovut, shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligi, axborot etikasi va texnologiyalarning inson hayotiga haddan tashqari aralashuvi kiradi. R.Castellsning fikriga ko'ra, axborotlashgan jamiyatda bilimga asoslangan ijtimoiy tuzilmalar shakllanadi, biroq bu jarayon global tengsizlik va ijtimoiy o'zgarishlarning yanada kuchayishiga sabab bo'lishi mumkin.

TAHLIL VA NATIJALAR.

O'zbekiston kontekstida axborotlashgan jamiyat taraqqiyoti milliy qadriyatlarni saqlab qolish va global axborot makoniga integratsiyalashish jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi. Axborot texnologiyalari milliy taraqqiyotning strategik asosi sifatida ko'riladi va ularning axloqiy hamda ijtimoiy mas'uliyat nuqtayi nazaridan rivojlantirilishi muhim hisoblanadi.

O'zbekistonda ham axborotlashgan jamiyatni rivojlantirishga doir davlat strategiyalari mavjud bo'lib, ular axborot xavfsizligi, texnologiyalarning axloqiy mas'uliyati va milliy qadriyatlarni saqlash masalalariga qaratilgan [1].

Axborot texnologiyalari axloqiy qadriyatlarning transformatsiyasiga ikki xil yo'nalishda ta'sir ko'rsatmoqda:

1. Pozitiv o'zgarishlar: axborot texnologiyalari ijtimoiy hayotda yangi imkoniyatlarni ochib bermoqda, bu esa axloqiy qadriyatlar rivojlanishi va ularga zamonaviylik ruhini olib kirishga yordam bermoqda. Ma'lumotga erkin kirish va axborot tarqatish imkoniyatlari oshib borishi odamlar orasidagi o'zaro muloqotni yangi bosqichga olib chiqmoqda. Endilikda, ijtimoiy mas'uliyat va hamkorlik ko'nikmalari faqat milliy doirada emas, balki global miqyosda ham rivojlanmoqda.

Axborot texnologiyalari turli milliy qadriyatlarni dunyoga tanitish uchun samarali platforma bo'lib xizmat qilmoqda. Jumladan, O'zbekistonda ijtimoiy tarmoqlar va veb-platformalar orqali xalqning an'anaviy qadriyatlari, san'at va madaniyati jahon hamjamiyatiga ko'rsatilmoqda. Milliy merosni targ'ib qilish, shu bilan birga, boshqa xalqlarning madaniyatini o'rganish orqali xalqaro muloqotlar va madaniy integratsiya rivojlanmoqda.

Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar orqali ta'lim va ilm-fan sohasida keng imkoniyatlar yaratilmoqda. Elektron darsliklar, masofaviy o'qitish tizimlari va ilmiy resurslarga erkin kirish jamiyatda ma'rifatparvarlikni qo'llab-quvvatlaydi. Bu jarayon axloqiy bilimlarni boyitadi va yoshlar orasida insoniylik, mas'uliyatlilik kabi qadriyatlarni mustahkamlashga xizmat qiladi[3].

2. Negativ oqibatlar: axborot texnologiyalarining salbiy ta'sirlari ham jamiyatda kuzatilmoqda. Eng asosiy muammolardan biri – axborot xurujlari va noto'g'ri ma'lumotlarning keng

tarqalishi. Bu jamiyatda axloqiy inqiroz holatini kuchaytiradi, ayniqsa yoshlar o'rtasida.

O'zbekistonda bu muammo ijtimoiy tarmoqlarda noto'g'ri yoki manipulyativ kontentning tarqalishi orqali namoyon bo'lmoqda. Yoshlar orasida nomaqbul xulq-atvor, masalan, soxta imijlar yaratish, haddan tashqari iste'molchilikka moyillik va virtual muhitga qaramlik holatlari kuchaymoqda.

Axborot texnologiyalaridan noto'g'ri foydalanish natijasida individualizm va shaxsiy manfaatlarining ustuvorligi kuchaymoqda. Bu esa ijtimoiy birdamlikni zaiflashtirishi mumkin. Axborot texnologiyalari orqali axloqiy me'yorlarni buzuvchi kontentning tarqalishi, jumladan, zo'ravonlik va shafqatsizlikni targ'ib qiluvchi video va tasvirlarning ommalashishi, yoshlar ongiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda[4].

Axborot texnologiyalari axloqiy qadriyatlarining transformatsiyasida ikki tomonlama rol o'ynamoqda. Ular insoniyatni axloqiy o'sish va muloqotga yetaklaydigan kuch bo'lishi mumkin, shu bilan birga, noto'g'ri qo'llanilganida axloqiy tanazzulga ham sabab bo'ladi. O'zbekistonda ushbu jarayonni samarali boshqarish uchun axborot madaniyati va ijtimoiy mas'uliyatni oshirishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlar talab qilinadi.

Globalizatsiya jarayonida milliy-axloqiy qadriyatlarni saqlab qolish O'zbekiston uchun muhim masaladir. Shuning uchun milliy o'ziga xoslikni raqamli maydonda saqlash strategiyalari ishlab chiqilmoqda. Axborot madaniyatining rivojlanishi milliy qadriyatlarning global maydonga chiqishini ta'minlashi lozim[5].

Axborotlashgan jamiyatda axborot etikasi yangi tamoyillarni shakllantiradi. Ijtimoiy tarmoqlarda axloqiy me'yorlarga rioya qilish, axborot xavfsizligi va shaxsiy hayotni himoya qilish mas'uliyatlari dolzarb masalalar sirasiga kiradi. O'zbekistonda bu borada qabul qilingan qonunchilik axborotdan foydalanishning axloqiy qoidalarini belgilashga xizmat qiladi[6].

XULOSA. Axborotlashgan jamiyat sharoitida axloqiy qadriyatlarining transformatsiyasi jamiyat hayotining barcha sohalariga ta'sir ko'rsatmoqda. O'zbekiston uchun bu jarayon milliy qadriyatlarni saqlab qolish va global axborot madaniyatiga moslashish orqali amalga oshmoqda. Axborot etikasi va ijtimoiy mas'uliyat tamoyillarini rivojlantirish bu yo'nalishda muhim ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Bell, D. The Coming of Post-Industrial Society. Basic Books, 1973.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini yanada joriy etish va rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risidagi qarori. 21.03.2012 yildagi PQ-1730-son
3. Castells, M. The Rise of the Network Society. Blackwell Publishers, 1996.
4. Webster, F. Theories of the Information Society. Routledge, 2006.
5. Мелухин, И.С. Эволюция информационного общества. Санкт-Петербург, 2008.
6. O'zbekiston Respublikasining Axborot xavfsizligi to'g'risidagi Qonuni.

